

Journal of
Buddhist Innovation Review

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เบญจศีล: เครื่องมือการสร้างคุณค่าแห่งชีวิตวิถีสังคมยุคใหม่

Five Precepts: Principles of Conduct for Value of Life in the New Normal Way of Life
Academic Articles

บทความวิชาการ

พระมหาณรงค์ วิจิตตธมฺโม (เพิ่มกลาง) Phramaha Narong Vicittadhammo (Phoemklang)

วัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

Wat Phra Singha, Tambon Wiang, Amphoe Mueang Chiang Rai, Chang Wat Chiang Rai.

wijitdham@gmail.com

Article history:

Received: February 18,, 2024 / Revised: March 25, 2024

Accepted: April 4, 2024 / Available Online: April 8, 2024

บทคัดย่อ

การประพุดิตตามหลักเบญจศีลในแต่ละยุคสมัยย่อมมีข้อแตกต่างตามกาลเวลา ฉะนั้น วิถีสังคมยุคใหม่จะต้องมีการประยุกต์หลักเบญจศีลให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของตนๆ ตามศีลธรรมคำสอน คือ ฝึกจิตให้มีเมตตากรุณาไม่คิดเบียดเบียนทำร้าย, ไม่คิดอยากได้ทรัพย์สินผู้อื่น, ไม่คิดปรารถนาคุ้มครองผู้อื่น, ไม่กล่าวเท็จริตเหตุหน้าความเดือดร้อน, ไม่ประมาทมีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต พัฒนาจิตให้เข้าถึงคุณค่าความดีงามด้วยคิดว่า การรักผู้อื่นเท่ากับรักตัวเรา จึงชื่อว่าเป็นการสร้างคุณค่าอันเป็นหลักประกันชีวิต หลักประกันทรัพย์สิน หลักประกันครอบครัว หลักประกันสังคม และหลักประกันสุขภาพตามหลักเบญจศีล ก็จะช่วยบรรเทาปัญหาและอุปสรรคชีวิตต่าง ๆ ได้ สังคมก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข และยังเป็นโอกาสให้ตนได้สร้างศีลบารมี ตั้งปณิธานพัฒนาจิตบำเพ็ญธรรมดี ได้หลักเว้นกรรมชั่ว ได้เข้าใกล้กระแสนิยมมรรค และได้โอกาสสำเร็จธรรมขั้นสูงสุดตามลำดับ

คำสำคัญ: เบญจศีล; คุณค่าชีวิต; วิถีสังคมยุคใหม่

Abstract

Following the principle of five precepts in the different age varies depending upon times, therefore, the social ways in the new normal age need the application of such five precepts to suit one's ways of life where the precepts involved are properly observed. In following, one's mind should be trained in accordance with living kindness and compassion where non-harming others, no-desire for others' property, non-desire for others' wife, non-lying, and carefulness in living life are strictly observed. Once properly followed, one's mind would obtain the beauty of life through the thought that loving others is equivalent to loving oneself resulting in creating the principles guaranteeing the safety of life, property, family, society and health, which is accorded

with the five precepts. Under these situations, many problems and obstacles would also be solved accordingly giving rise to the happy living together and thereby providing the opportunity to cultivate the perfection of precept encouraging man to avoid bad action leading to the stream of the noble path from the basis to highest level respectively.

Keywords: Five Precepts; Value of Life; New Normal Way of Life

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีบทบาทในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน คนไทยได้น้อมนำเอาหลักพุทธธรรมคำสอนมาใช้อย่างกว้างขวาง วิถีชีวิตคนไทยจึงสัมพันธ์เป็นเดียวกับพระพุทธศาสนา และที่เห็นเด่นชัดคือ หลักเบญจศีล จะเห็นได้ว่างานบุญมงคลหรืออวมงคลที่ปรากฏทุกครั้งๆ ต้องมีการสมาทานรับศีลก่อนเสมอ ด้วยประชากรไทยส่วนใหญ่เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา สังเกตเห็นได้จากอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ที่มีปรากฏในสังคมไทย ล้วนได้รับการหล่อหลอมมาจากอิทธิพลตามหลักคติความเชื่ออันเกิดจากศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่ถือกำเนิดเกิดจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตก็มีความสอดคล้องสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ดังจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ กล่าวว่ พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2547, หน้า 52) ซึ่งเบญจศีลนี้ ตรงกับแนวทางการพัฒนาชาติตามโครงการการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” โดยโครงการนี้มีวัตถุประสงค์สร้างความตระหนักให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยอาศัยหลักศีลธรรมและวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ เข้าไปช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม (โครงการรักษาศีล 5, (ออนไลน์), 2557; (สืบค้น 20 ธันวาคม 2566). เข้าถึงได้จาก www.sila5.com/detail)

ด้วยสังคมโลกยุคใหม่เปิดกว้างขึ้น โลกมีการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย สังคมและวัฒนธรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมยุคใหม่จึงมีความซับซ้อนหลากหลายมากขึ้น คนส่วนหนึ่งหันไปให้คุณค่ากับความเจริญทางด้านวัตถุนิยมเป็นกระแสหลัก เช่นนี้ จึงทำให้คนในสังคมไทยจำนวนไม่น้อยปล่อยใจไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม ตกเป็นทาสแห่งตัณหาที่เต็มไปด้วยการแก่งแย่งแข่งขัน เสพติดอำนาจความอยากแห่งโลภะ คือ ความอยากได้ ราคะ คือ ความกำหนดในเรื่องเพศ โทสะ คือ ความคิดพยาบาทประทุษร้าย โมหะ คือ จิตใจถูกความลุ่มหลงครอบงำ เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันและกันในลักษณะมือใครยาวสาวได้สาวเอา กลายเป็นสังคมขาดน้ำใจเห็นแก่ตัว และพวกพ้องกันมากขึ้น เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบให้เกิดความวุ่นวายและปัญหาสังคมตามมานับประการ เหตุเพราะคนลืมนึกค่าความดีงามทางด้านจิตวิญญาณตามหลักศีลธรรมวิถีพุทธวิถีไทย ตลอดถึงขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามที่เคยประพฤติสืบต่อกันมา

สถานการณ์บ้านเมืองในเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหามากมาย มีการกระทำผิดกฎหมาย เกิดความขัดแย้งแตกแยกทางความคิด ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมและอบายมุข เกิดความเหลื่อมล้ำจากการเห็นประโยชน์ส่วนตนพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจับจ้องดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (ออนไลน์), (สืบค้น 20 ธันวาคม 2566), เข้าถึงได้จาก www.sila5.com) ยิ่งโลกสมัยใหม่ เทคโนโลยีถูกพัฒนาให้เจริญทันสมัยด้วยปัญญาประดิษฐ์สมองกล (AI) เพื่อเข้ามาตอบสนองสภาวะกิเลสเร้าใจกายได้มากและรวดเร็วตามความอยากของผู้บริโภคเท่าไร ในทางกลับกันกับพบปัญหาการนำเทคโนโลยีเข้ามาทำร้ายเบียดเบียนทำร้ายชีวิตกันและกัน เกิดโจรกรรมทรัพย์สินกันในรูปแบบต่าง ๆ ที่แยบยล ใช้เป็นเครื่องมือต้มตุ๋นหลอกลวงทำให้หลงมัวเมา เป็นต้น ดังนั้น สังคมไทยยุคใหม่จะต้องนำกระบวนการทัศนคติหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ให้เหมาะสมเท่าทันกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพราะเป็นการนำเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เอามาช่วยบ่มเพาะคุณความดีให้เกิดมีในจิตวิญญาณในการดำเนินชีวิต ทั้งยังสามารถธำรงรักษาความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามของไทยด้วย

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมาผู้เขียนต้องการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของหลักเบญจศีล :เครื่องมือการสร้างคุณค่าแห่งชีวิตในวิถีสังคมยุคใหม่ เพื่อเป็นการนำเอาหลักเบญจศีลอันเป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีอยู่คู่กับคนในสังคมไทยมาอย่างช้านานมาส่งเสริมวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ เพื่อพัฒนาจิตวิญญาณสำนึกรู้เท่าทันถึงประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ ดี-ชั่ว สอดรับกับการพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยที่สุดเมื่อคนรู้คุณค่าของเบญจศีลแล้ว ความสงบสุขร่มเย็นก็จะเกิดทั้งแก่ตนเองและสังคมประเทศชาติสืบต่อไป

2. องค์ประกอบของศีลในพระพุทธศาสนา

2.1 ความหมายและความสำคัญของศีล

ศีล ในทางพระพุทธศาสนา เราลองพิจารณาให้ถ่วงถี่แล้ว พอจะทราบได้ว่า พระพุทธองค์ทรงวางหลักศีลไว้เป็นจริยาแห่งวิถีชีวิตสำหรับชาวพุทธไว้อย่างยอดเยี่ยมและหลากหลายตามความเหมาะสม สอดคล้องกับอัตภาพและลักษณะวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปทั้งส่วนนักบวชและชาวบ้านผู้อยู่ครองเรือน เช่นนั้นในฐานะที่เป็นชาวพุทธต้องทำความรู้จักและทำความเข้าใจเรื่องของศีลเป็นเบื้องต้นเสียก่อน

ศีล นั้นแปลความหมายได้หลายนัย โดยศัพท์แปลว่า ความปกติกาย วาจา ความปกติตามกฎระเบียบวินัยกฎหมายสังคม ความปกติด้านความประพฤติมารยาทอันปราศจากโทษภัยเวรทั้งแก่ตนและผู้อื่น เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกฝนอบรมตนสำหรับการดำรงชีวิตที่เรียบร้อยดีงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และในที่สุด

พระพุทธโฆสะเถระ ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือ ความปกติ หมายถึงความเป็นผู้มีกิริยาทางกายอยู่อย่างเรียบร้อย เป็นต้น ไม่เกะกะด้วยอำนาจความสุภาพเรียบร้อย เป็นภาวะที่รองรับด้วยสามารถเป็นฐานรองรับกุศลธรรมทั้งหลายเป็นยอดหรือสูง ซึ่งมาจากคำว่า สิริ เพราะมีความประพฤติสูงหรือประพฤติประเสริฐสุด เป็นสภาวะเย็น ซึ่งมาจากคำว่า สิตละ เพราะผู้รักษาศีลจะมีความเย็นกายเย็นใจอยู่เสมอ (วิสุทธิมรรค, สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง พิมพ์ครั้งที่ 10, 2554, หน้า 11)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่ เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือ ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรง ถ้าหาไม่ตัวหนังสือก็จะขึ้นคดลงดังงูเลื้อย

เมื่อชำนาญแล้วก็จะเขียนไปได้โดยไม่ต้องมีบรรทัดฉันทใด คนแรกประพจน์ความดีไม่ได้ถืออะไรไว้เป็นหลัก ใจไม่มั่นคง อาจเอนเอียงลงหาทุจริตแม้เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงประพจน์คุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร” (เบญจศีล และเบญจธรรม, 2538, หน้า 2)

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย เป็นการรักษากฎตามระเบียบวินัย หรือข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว (THE FIVE PRECEPTS OF MORALITY) เดิมเรียกว่า “สิกขาบท 5” เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตน ใครปฏิบัติตามนี้เรียกว่า “มีศีลเบื้องต้น” (พจนานุกรมพุทธศาสตร์, 2538, หน้า 206)

เนื่องจากคำว่า ศีล มีความหมายหลายนัยดังกล่าว ดังนั้น เราจะต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นลำดับว่า ศีล คืออะไร มีกี่ประเภท มีคุณค่าอย่างไร รักษาแล้วจะได้านิสงส์หรือประโยชน์อย่างไร เป็นต้น ซึ่งเราในฐานะที่เป็นชาวพุทธจำเป็นจะต้องรู้และทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

ศีล คือ ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมความประพฤติทางกายและทางวาจาให้เป็นระเบียบเรียบร้อยตั้งอยู่ในความดีงาม พระธรรมเสนาบดีสาโรชบุตรเถระได้พรรณนาคำว่า ศีล ไว้ในปฏิสัมภิทามรรคญาณกถาว่า เจตนา ชื่อว่าศีล เจตสิก ชื่อว่าศีล ความสำรวม ชื่อว่าศีล ความไม่ล่วงละเมิด ชื่อว่าศีล กุศลศีลมีกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน อกุศลศีลมีอกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน อภัยกตศีล มีอภัยกตจิตเป็นสมุฏฐาน ศีลจึงเป็นที่รวมแห่งธรรมคือความสำรวม ความไม่ล่วงละเมิด และเป็นที่รวมแห่งเจตนาที่เกิดในขณะสำรวมและไม่ล่วงละเมิดนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 31 ข้อ 39 หน้า 60)

เจตนา คือ ความตั้งใจของบุคคลผู้เว้นจากทุจริตทั้งหลายมีปณาดิบาท เป็นต้น เจตนาของบุคคลผู้ทำวัตรปฏิบัติมีอุปชฌวัตร เป็นต้น ให้บริบูรณ์ หรือเจตนาในกรรมบถ 7 ของบุคคลผู้ละอยู่ซึ่งทุจริตทั้งหลายมีปณาดิบาท เป็นต้น ชื่อว่า เจตนาศีล

วิริติ คือ ความงดเว้นของบุคคลผู้งดเว้นจากทุจริตทั้งหลายมีปณาดิบาท เป็นต้น หรือธรรมคืออนภิชฌา อพยาบาท และสัมมาทิฐิ ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละภิชฌาได้แล้ว มีใจปราศจากภิชฌาอยู่ดังนี้ เป็นต้น ชื่อว่า เจตสิกศีล

สังวร คือความสำรวมหรือความระวัง มี 5 ประการ คือปาฏิโมกข์สังวรสำรวมในพระปาฏิโมกข์ (ศีล ระเบียบกฎหมาย จารัตประเพณี วัฒนธรรมสังคม), สติสังวร สำรวมสติ, ญาณสังวรสำรวมในญาณ, ขันติสังวร สำรวมในขันติ อดทนอดกลั้น, วิริยสังวร สำรวมในวิริยะ ความหมั่นเพียร, สังวรทั้ง 5 นี้ชื่อว่าสังวรศีล

อวิตกกัมมะ คือ กิริยาที่ไม่ล่วงละเมิดซึ่งศีลที่ตนสมาทานแล้ว ทั้งทางกายทวารและวจีทวาร ชื่อว่า อวิตกกมศีล (พระราชญาณวิสิฐ และคณะ, 2552, หน้า 3)

ดังนั้น ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา การที่เราจะรักษาศีลหรือได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ประเด็นสำคัญที่สุดคือ จะต้องเริ่มต้นที่เจตนาเป็นลำดับแรก เพราะเจตนาจะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการงดเว้นความชั่วทุจริตในรูปแบบต่าง ๆ และเจตนาที่เป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมความดีดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “สังวรศีลเป็นเครื่องกั้นทุจริต ทำจิตให้ระเริง และเป็นท่าสำหรับหยั่งลงมหาสมุทร คือ นิพพานของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ เพราะฉะนั้น ควรชำระศีลให้บริสุทธิ์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 26 ข้อ 613 หน้า 445) ศีล จึงหมายถึง ข้อกำหนด ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อประพฤติปฏิบัติอันเป็นจริยธรรมขั้นต้นในการควบคุมกาย วาจา ให้เป็นปกติเรียบร้อย เป็นคุณธรรมเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้ง

ปวง เพื่อให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่แสดงพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน รุนแรงทั้งแก่ตนและสังคมประเทศชาติส่วนรวม ทั้งยังเป็นเหตุแห่งกุศลธรรมเบื้องต้นที่จะทำให้ผู้ประพฤติ เข้าถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2.1.1 ประเภทของศีล

ศีล ในทางพระพุทธศาสนาจะแบ่งประเภทออกเป็น 2 ส่วน หลักๆ คือ ศีลสำหรับนักบวชที่เรียกว่า อนาคาริกวินัย และศีลสำหรับคฤหัสถ์ที่เรียกว่า อาคาริกวินัย

ที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะศีลสำหรับชาวบ้านผู้ครองเรือนเท่านั้น คือ ศีล 5 ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า ชาวพุทธในสังคมไทย เมื่อมีพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งงานมงคลหรืออวมงคล การจะทำกิจกรรมนั้น ๆ ล้วนแล้วแต่ ต้องมีการสมาทานรับศีลกันก่อนเป็นเบื้องต้น ซึ่งจากสิ่งที่สังเกตเห็นนับว่า เป็นผู้ที่คุ้นศีลชินทาน เป็นผู้ใกล้ชิด พระธรรมคำสอน ใกล้ตัวอาวราม ใกล้พระสงฆ์องค์เณร เชื่อว่าย่อมกล่าว ศีล 5 กันได้อย่างคล่องปากโดยที่ไม่ ต้องมีพระท่านบอกนำก็ได้ แต่สำหรับบางคนที่ไม่ค่อยจะมีโอกาสเข้าวัดศึกษาธรรม หรือผู้ที่เพิ่งจะเอากาย วาจา ใจ เข้ามาใกล้พระพุทธศาสนา อาจจะกล่าวได้บ้างไม่ได้บ้าง ซึ่งบางท่านอาจจะนึกสงสัยว่าพระท่านพูด อะไร ไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจความหมาย หรือแม้แต่ผู้ที่คุ้นเคยวัดในพระพุทธศาสนา ชื่นชินกับการให้ท่าน ใกล้ชิด พระสงฆ์องค์เณรอยู่ บางท่านก็ยังไม่เข้าใจ เพราะโดยมากเวลาพระท่านให้ศีล ล้วนกล่าวเป็นภาษาบาลี จบ แล้วก็ไม่ค่อยได้บอกคำแปล อธิบายความหมาย แสดงอานิสงส์หรือประโยชน์ที่จะพึงได้รับการรักษาศีล จึง อยากจะให้เราท่านทั้งหลายได้ศึกษาและทำความเข้าใจในเบื้องต้นตามนี้

ด้วยการประพฤติตามหลักเบญจศีลเป็นการพัฒนาตนเอง คือ รู้จักควบคุมตนเอง ไม่ทำให้ ตนเองต้องเดือดร้อนในภายหลังในสิ่งที่ตนได้ทำลงไป เป็นการผูกมิตรไมตรีกับคนในสังคม เป็นการปรับตัวให้ เข้ากับคนในสังคมได้โดยไม่ต้องก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม ทำให้อยู่ร่วมกันได้โดยสันติสุข (ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี, 2550, หน้า 37) หลักศีลนี้ถือว่าเป็นหลักธรรมเบื้องต้น คือ เมื่อเราประพฤติตามหลัก ศีล นั่นคือรักษาศีลแล้ว ก็ศีลธรรมนั้นแหละจะกลับมารักษาผู้ประพฤตินั้น ๆ ซึ่งตรงกลับพุทธภาษิตว่า พระ ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 27 ข้อ 102 หน้า 339) ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้และ โลกหน้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 25 ข้อ 169 หน้า 85) เพราะศีลธรรมจะเป็นเครื่องมือป้องกันคุ้มครองผู้ประพฤติธรรมไม่ให้ตกต่ำไหลลงไปตามอำนาจกิเลสตัณหา อันเป็นเหตุเดือดร้อนกายใจอย่างหาที่สิ้นสุดมิได้

2.2 องค์ประกอบของเบญจศีล

ด้วยเบญจศีลเป็นธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับชีวิตมนุษย์ เพราะการที่เราจะรักษาความ เป็นปกติเอาไว้ได้นั้น จะต้องรักษาศีล 5 เอาไว้ให้มั่นคง ซึ่งศีลประเภทนี้ คฤหัสถ์ที่ยังครองเรือนมีครอบครัว จะต้องพยายามรักษาให้ได้เป็นประจำ สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พรหมคุตโต) (วารสารพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์; 2558, 63 (354);19) ซึ่งประกอบด้วย

1. ปาณาติปาตา เวรมณี (เจตนางตเว้นจากการฆ่าสัตว์)
2. อทินนาทานา เวรมณี (เจตนางตเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้)
3. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี (เจตนางตเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม)

4. มุสาวาทา เวมณี (เจตนาถวณจากการพูดเท็จ)

5. สุราเมรัยมัชฌมาทัญญูนา เวมณี (เจตนาถวณจากการเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท) (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 11 ข้อ 315 หน้า 302-303)

องค์ประกอบของศีลในอริยมรรค 8 ยังมีปรากฏ 3 ส่วน คือ 1. สัมมาวาจา การมีปกติกล่าวคำที่ดีตรงต่อธรรม วาจาไพเราะน่ารัก เว้นวจีทุจริต 4 ไม่กล่าวร้ายให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนใจ 2. สัมมากัมมันตะ ประกอบการงานถูกต้องตามธรรม เว้นกายทุจริต 3 คือ ไม่เบียดเบียนทำร้าย ไม่ลักขโมย ไม่ใจเร็วด่วนได้ เป็นเหตุให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน และ 3. สัมมาอาชีวะ การทำมาหาเลี้ยงชีพ ในทางที่สุจริต เว้นอาชีพที่ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายบ้านเมือง และจารีตหรือจริยธรรมสังคม

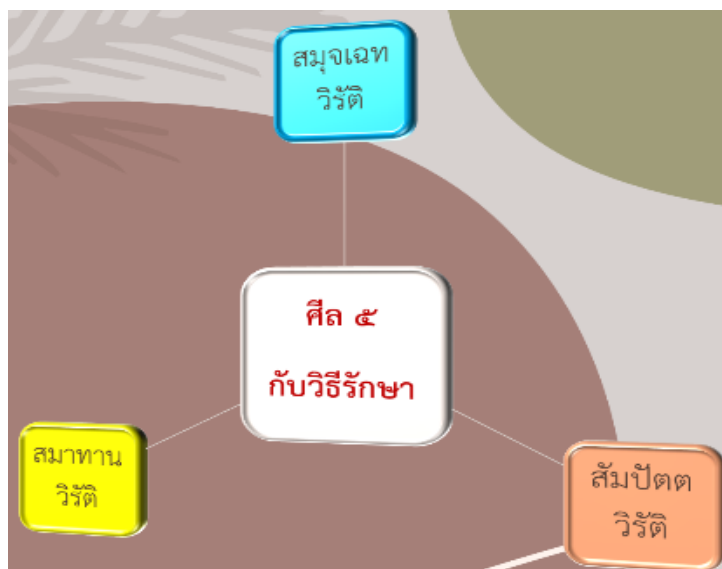
2.2.1 เบญจศีลกับวิถีรักษา

การรักษาศีลต้องมีเจตนาถวณจากการกระทำชั่วเบื้องต้น และศีลจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยอาศัย วัริตี คือ เจตนาถวณจากโทษนั้น ๆ ซึ่งมี 3 ประการ คือ

1. สมาทานวัริตี หมายถึง ละเว้นด้วยถือ คือ สมาทานรับเอาด้วยตนเองก็ได้ รับจากผู้อื่นก็ได้ หมายความว่า การตั้งใจไว้ก่อนว่า จะรักษาศีล เมื่อไปประสบกับเหตุการณ์ที่จะทำให้ศีลขาดก็ไม่ทำ เพราะถือว่าได้สมาทานศีลไว้แล้ว จะทำแล้วศีลจะขาด การกระทำเช่นนี้เรียกว่า “สมาทาน” ในปัจจุบันนี้มีการปฏิบัติกันมาก คือ สมาทานกับพระสงฆ์

2. สัมปัตตวัริตี หมายถึง การงดเว้นจากวัตถุอันถึงเข้า หรือขณะที่ประจวบเข้าในทันทีทันใด กับเหตุที่จะทำให้ศีลขาด คือ งดเว้นด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หมายความว่า แต่เดิมไม่ได้รักษาศีล ไม่ได้สมาทานศีล เมื่อประสบเหตุการณ์ที่จะทำให้ล่วงศีลนั้น ก็ตั้งใจงดเว้นในขณะนั้น เช่นเห็นทรัพย์ของผู้อื่นวางไว้ ตนสามารถหยิบถือเอาไปได้ แต่มาคิดว่า ไม่เคยขโมยของๆ ใคร การตั้งใจงดเว้นเหตุการณ์ที่ประจวบเข้าเช่นนี้เรียกว่า สัมปัตตวัริตี

3. สมุจเฉทวัริตี แปลว่า ความละเว้นได้เด็ดขาด ได้แก่ การละเว้นของพระอริยบุคคล ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป ท่านงดเว้นจากการประพฤติดีศีลห้าได้อย่างเด็ดขาด โดยไม่ต้องสมาทาน เพราะจิตของท่านเหล่านั้นเห็นโทษของการไม่มีศีลอย่างแท้จริง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538, หน้า 56)

ที่มาของภาพ: ที่มาโดยผู้เขียนบทความ

บรรดาวัริติ 3 อย่างนี้ ถ้าผู้ใดมีวัริติอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้มีศีล แต่ถ้าไม่มีวัริติใดเลย ผู้นั้นก็ถือว่าเป็นผู้ไม่มีศีล วัริติทั้ง 3 ถ้าผู้ใดดำรงอยู่ในศีลข้อสัมปตวัริติและสมาทานวัรินั้น ถือเป็นการรักษาโดยอาการของศีล คือ ถ้ามีเจตนาละเมิดศีลก็ใช้ความตั้งใจที่จะรักษาศีลเป็นเครื่องระงับ ส่วนสมุจเฉทวัรินั้น คือ ผู้ที่รักษาศีลจนจิตใจเป็นปกติ เห็นคุณค่าของศีลอย่างแจ่มแจ้ง เรียกว่ามีศรัทธาประพบัติปฏิบัติจนเป็นปกติวิสัยแห่งผู้ทรงศีลนั่นเอง ฉะนั้น ศีล 5 จึงเป็นหลักประพบัติคุณงามความดีที่เหมาะสมสำหรับมนุษย์ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย นอกจากรู้วิธีรักษาแล้ว จำเป็นต้องรู้จักโทษของการทุศีลด้วยเช่นกัน

2.2.2 โทษของการประพบัติศีล

การประพบัติชั่วเป็นความเศร้าหมองทางจิต ทางกาย และทางวาจา ล้วนแต่เป็นสาเหตุแห่งความต่างพร้อย ความทะเล และความขาดแห่งศีล ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสโทษของบุคคลผู้ประพบัติศีลกับอุบาสกอุบาสิกาชาวปาณาลีคามไว้ 5 ประการว่า

“คฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติในโลกนี้ 1). ย่อมถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ 2). กิตติศัพท์อันชั่วของผู้ทุศีล ย่อมกระฉ่อนไป 3). เมื่อจะเข้าไปสู่บริษัทใด ๆ เป็นชัตติยบริษัท พรหมณ์บริษัท คฤหบดีบริษัท หรือสมณบริษัท ย่อมไม่แคล้วกล้าเกิดความเก้อเขิน 4). ย่อมหลงลืมสติตาย และ 5). หลังจากตายแล้ว ย่อมเข้าไปเกิดอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 10 ข้อ 149 หน้า 93-94) เหล่านี้ล้วนเป็นโทษของผู้ที่ประพบัติศีล

นอกจากนี้ คนที่ขาดศีลข้อ 1 คือ ข่าและทำร้ายคนอื่น สัตว์อื่น ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน ต้องได้รับโทษ เช่น ต้องถูกกักขังอยู่ในเรือนจำหรือถูกตามแก้แค้น และในอนาคต เมื่อตายไปก็เกิดในสถานที่ลำบาก เช่น เกิดในนรก เป็นต้น เมื่อกลับมาเกิดในโลกมนุษย์ เพราะเศษกรรมเก่าที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเป็นคนขี้โรค ร่างกายไม่สมประกอบ อายุสั้น และมักถูกฆ่าตาย

คนที่ขาดศีลข้อ 2 คือ ลักทรัพย์ ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน เช่น การขโมยรถยนต์ เจ้าของรถยนต์ย่อมเกิดความเสียหายและจองเวรหวัชโมย เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้ก็ต้องถูกจองจำ เมื่อตายไปก็ไป

เกิดในอบาย มินรก เป็นต้น เมื่อเขากลับมาเป็นมนุษย์เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เป็นคนยากจนและถูกโกง ถูกปล้นหรือถูกขโมย

คนที่ขาดศีลข้อ 3 คือ ประพฤติผิดในกาม ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน คือ ทำให้ครอบครัวเกิดแตกแยก และถูกปองร้าย เป็นต้น เมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบาย มินรก เป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เกิดการแตกแยกร้างฉานในครอบครัว

คนที่ขาดศีลข้อ 4 คือ พุตเทจหลอกลวงคนอื่น ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน เช่น การพูด ยุยงให้คนแตกความสามัคคี ใส่ความผู้อื่นโดยไม่มีมูล เมื่อทราบความเป็นจริงก็ไม่มีใครเชื่อถือ บางคนถึงกับถูกจองจำ เมื่อตายไปก็ไปเกิดในสถานที่ลำบากมินรก เป็นต้น เมื่อเขามาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาถูกใส่ความ มักได้ฟังแต่เรื่องไม่จริง เพราะกรรมที่ตนทำไว้มากให้ผล

คนที่ขาดศีลข้อ 5 คือ ดื่มสุราและเมรัยหรือของเสพติดให้โทษต่าง ๆ ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน คือ เสื่อมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทรัพย์สินเสียหาย และก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท ทั้งเป็นเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่น ๆ ได้ง่ายขึ้นด้วย เพราะเมื่อเมาก็มักขาดสติ บางคนก็ต้องพิการหรือตายไปบนท้องถนนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพราะความประมาท เมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบายมินรก เป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษของกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เป็นคนบ้าใบ้ สติไม่สมบูรณ์ สมองเสื่อม เพราะกรรมที่ตนทำไว้นั้นให้ผล ฉะนั้น คนที่ขาดศีลย่อมสร้างแต่เวรภัยให้แก่ตนเอง (พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2536, หน้า 59)

2.2.3 เบนจศีลในมิติประมวลกฎหมายไทย

หลักเบญจศีลยังมีส่วนปรากฏสอดแทรกอยู่กฎจารีตประเพณีและในหลักกฎหมายสังคมไทย ด้วย ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อบุคคลมีการประพฤติผิดศีลธรรมแล้ว ยังผิดกฎหมายด้วย อาจต้องโทษตามประมวลกฎหมาย เช่น

ผิดศีลข้อ 1 ที่เกี่ยวกับการกระทำต่อชีวิตและร่างกาย อาจต้องโทษจำคุก ปรับ หรือสูงสุดถูกประหารชีวิต เช่น มาตรา 288 เป็นต้น,

ผิดศีลข้อ 2 ที่เกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ ฉ้อโกงหลอกลวงทรัพย์ผู้อื่น อาจต้องโทษจำคุกหรือปรับ เช่น มาตรา 334 เป็นต้น

ผิดศีลข้อ 3 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ฐานกระทำชำเราและกระทำอนาจาร (ผู้อื่นและเด็ก) อาจต้องโทษจำคุก ปรับ หรือสูงสุดถึงประหารชีวิตได้ เช่น มาตรา 276 เป็นต้น

ผิดศีลข้อ 4 ที่เกี่ยวกับความเท็จ ส่อเสียด ใส่ร้ายใส่ความ หมิ่นประมาท หรือลงข้อมูลเท็จในระบบคอมพิวเตอร์ เกิดคดีความฟ้องร้อง อาจต้องโทษทั้งจำทั้งปรับ เช่น มาตรา 172 เป็นต้น

ผิดศีลข้อ 5 เกี่ยวกับสุรายาเสพติด เมื่อเสพจนมีเมามาขาดสติแล้ว สามารถก่อเหตุตั้งแต่คดีเล็ก ๆ ไปจนถึงคดีใหญ่โตได้เช่นกัน เช่น มาตรา 66 เป็นต้น (ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับอัปเดตล่าสุด), [ออนไลน์], (สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม, (วันที่สืบค้น 23 มกราคม 2567). เข้าถึงได้จาก www.jla.coj.go.th)

การละเมิดศีล 5 นั้นทางพระพุทธศาสนาถือว่ามิโทษมาก เพราะนอกจากจะทำตนเองและผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้รับความเดือดร้อนวุ่นวายในปัจจุบันชาติแล้ว ยังมีผลแห่งวิบากกรรมอันแผ่ร่อนติดตามตัวไปในอนาคตชาติด้วย คือ ชีวิตหลังความตาย เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ก็จะทำให้ไปเกิดในภพภูมิที่ต่ำ คือ

มีนรก สัตว์เดรัจฉาน เปอต เป็นต้น ดังนั้น ผู้ที่ละเมิดศีลย่อมได้รับความเดือดร้อนในโลกทั้ง 2 ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ทำบาปเป็นปกติ ย่อมเดือดร้อนในโลกนี้ ตายไปแล้วก็ยังเดือดร้อนในโลกหน้า ชื่อว่าเดือดร้อนในโลกทั้งสอง เขาย่อมเดือดร้อนใจว่า เราได้ทำบาปไปแล้ว ครั้นไปสู่สุคติ เขายังเดือดร้อนมากขึ้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 25 ข้อ 17 หน้า 29)

ผู้เขียนเห็นว่า การที่เรารักษาศีลด้วยคิดว่า ศีลนั้นเป็นหลักธรรมสำคัญที่มีคุณค่ากับชีวิตเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ทำประชาชนในสังคมกระทำหน้าที่ต่อกันได้อย่างราบรื่น อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เห็นประโยชน์จากการไม่เบียดเบียนกันและกันทั้งทางกาย วาจา และใจเห็นโทษเดือดร้อนที่จะพึงได้รับจากประพฤติดีศีล

3. เบญจศีลฐานะเป็นเครื่องมือการสร้างคุณค่าแห่งชีวิตสังคมยุคใหม่

การที่คนเราเจตนาสำนึกรู้ของตนเข้าไปผูกไว้กับข้อปฏิบัติที่พึงดเว้นด้วยรู้ถึงเหตุและผลดีผลชั่วรู้ประโยชน์และโทษที่จะพึงเกิดขึ้นจากความประพฤติ ผลจากความประพฤติดี-ชั่วนั้น ย่อมเป็นทายาทของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติของ สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พรหมคุตโต) กล่าวว่า ศีล เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมระดับต้น เป็นเครื่องมือจำแนกคนให้ออกจากสัตว์ (วารสารของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์; 2558, 63 (354); 21)

เบญจศีลถือเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมตามทัศนคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในพระสูตรต่าง ๆ มีจักกวัตติสูตรและอัครัญญสูตร เป็นต้น พระพุทธองค์ตรัสถึงความเป็นมาของศีล โดยทรงเล่าถึงสภาวะทางพฤติกรรมว่า เดิมทีนั้นมนุษย์อยู่กันอย่างสงบสุข รู้จักประมาณตน เวลาต่อมาเมื่อมีมากขึ้น ความเห็นแก่ตัวและการเบียดเบียนกัน การลักขโมย เป็นต้นก็เกิดขึ้น ความสงบสุขก็หายไป ฉะนั้น เพื่อให้คนตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม กลัวบาปและมีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น ดังพระเจ้าทัพพเนมิราชาได้พระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า “พวกท่านไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ไม่พึงประพฤติดีในกามทั้งหลาย ไม่พึงกล่าวคำเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา จงบริโภคมตามเดิมเถิด” (ธีรวิศ บำเพ็ญบุญบารมี, 2550, หน้า 3)

เบญจศีลนั้นนอกจากจะเป็นกฎเกณฑ์คุณธรรมเบื้องต้นแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำความดี หลีกหนีการทำความชั่วในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งยังเป็นเครื่องชี้วัดสำนึกจิตชั่วในจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ที่เกิดมาอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นเสมือนกฎหมายกฎเกณฑ์จริยธรรมทางสังคม เพื่อจุดมุ่งหมายของชีวิตและสังคมมนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยไม่มีการแบ่งแยก เชื้อชาติ ศาสนา วรรณะ ภาษา รวยจน เพศสภาพ ด้วยความจริงชีวิตคนเรานั้นสั้น จำเป็นต้องใคร่ครวญให้คุ้มค่าที่สุดกับเวลาที่เหลืออยู่ เพื่อรังสรรค์คุณค่าสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ที่สุดให้กับชีวิต

3.1 คุณค่าประโยชน์หรืออานิสงส์ของผู้รักษเบญจศีล

ตามประเพณีของเถรวาท หลังจากอุบาสกอุบาสิกาขอรับไตรสรณคมณ์และสมาทานศีล 5 แล้ว พระเถระก็จะกล่าวว่า บุคคลจะถึงสุคติภูมิ เป็นมนุษย์หรือเทวดา ต้องอาศัยศีล บุคคลที่มีโมกษสมบัติ ต้องอาศัยศีล บุคคลที่จะกระทำให้อำนาจพระนิพพาน ต้องอาศัยศีล ดังนั้น ท่านทั้งหลายจงรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เถอ (คณะสงฆ์ภาค 6, 2560, หน้า 393) ชาวพุทธเคยสงสัยกันหรือไม่ว่าเวลาที่พระท่านสรุปศีลซึ่งเป็นบาลีภาษา มีความหมายว่าอย่างไร ฟังแล้วก็ได้แต่กล่าว สาธุ ตามๆ กันตามรูปแบบศาสนพิธีกรรมอันเป็น

ประเพณีที่สืบทอดกันมา และฟังก็ครั้งก็ยังไม่เข้าใจ บางครั้งพระผู้บอกศีลเองก็ไม่เคยอธิบายความหมายตอนสรุปอานิสงส์หรือประโยชน์คุณค่าของการรักษาศีลนี้ให้อุบาสกอุบาสิกาฟัง

การสรุปอานิสงส์ศีลข้างต้นนี้ โบราณจารย์ท่านได้สรุปใจความสำคัญมาจากพระไตรปิฎกในมหาปริณิพพานสูตรและสังคิติกสูตร เป็นต้น ซึ่งพระพุทธองค์ทรงจำแนกอานิสงส์หรือคุณค่าประโยชน์ของการรักษาศีลไว้ โดยทรงประสงค์ที่จะให้บุคคลมุ่งประพฤติปฏิบัติคุณธรรมขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และเพื่อใช้ “ศีล” เป็นเครื่องมือพอกจิตให้สะอาดบริสุทธิ์เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อศึกษาจะพบว่า พระองค์ทรงตรัสจำแนกอานิสงส์หรือคุณค่าการรักษาศีลไว้ ดังนี้

อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล 5 ประการ

1. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ
2. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมขจรไป
3. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติตติยบริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่กล้าแล้ว ไม่เก้อเขินเข้าไป
4. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย
5. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: เล่ม 11 ข้อ 316 หน้า 305)

เมื่อบุคคลประพฤติตามหลักเบญจศีลแล้ว นอกจากจะได้อานิสงส์หรือประโยชน์คือ ได้คุณสมบัติ ทำให้กาย วาจา จิต และสังคมสงบสุข ประสพแต่สิ่งที่ดีงามในชีวิตแล้ว ตามคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนายังมีอานิสงส์แผ่ขยายติดตามตัวไปถึงสัมปรายภพเบื้องหน้าอีกด้วย คือ

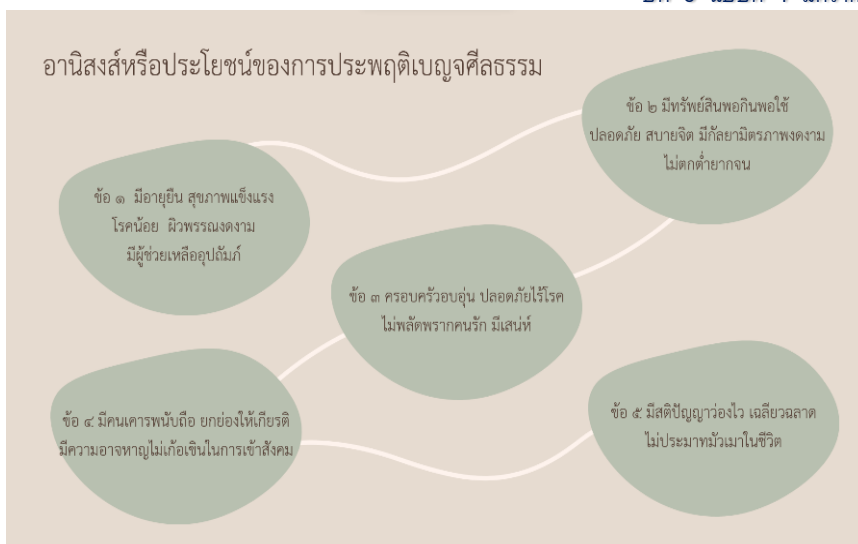
ศีลข้อ 1 เจตนาเว้นการฆ่า ทำร้ายเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น จะทำให้มีอายุยืนยาว มีอวัยวะสมบูรณ์ ไม่พิการ รูปร่างสมส่วน สุขภาพร่างกายแข็งแรง โรคภัยน้อย เป็นที่รักของผู้ที่พบเห็น มีคนเมตตาช่วยเหลือ

ศีลข้อ 2 เจตนาเว้นการลักทรัพย์สิ่งของผู้อื่น จะทำให้ปลอดภัยทั้งทรัพย์และคน อุดมสมบูรณ์ ไม่ตกต่ำยากจน ความเป็นอยู่สบายทั้งกายและใจ

ศีลข้อ 3 เจตนาเว้นจากการประพฤติดังละเมิดหญิงอื่นที่มีใช้ภรรยาตน ไม่ตกเป็นทาส กามารมณ์ จะส่งผลให้ชีวิตตนทั้งคนในครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความอบอุ่นมั่นคง ห่างไกลโรคร้าย ไม่ถูกพราหมณ์รักของรัก

ศีลข้อ 4 เจตนาเว้นการพูดโกหกหลอกลวง ส่อเสียด เพ้อเจ้อ เหลาะแหละเหลวไหล จะทำให้ได้รับความเคารพเชื่อถือจากสังคม มีคนยกย่องนับถือ มีกลิ่นปากหอม มีฟันขาวสะอาดเรียงสวยงาม มีเสน่ห์คนอยากจะสนทนาคำด้วย

ศีลข้อ 5 เจตนาเว้นการดื่มสุราเครื่องดองของเมา รวมถึงยาเสพติด จะส่งผลให้มีสติตั้งมั่น อารมณ์มั่นคงอยู่เสมอ ไม่หลงมัวเมาประมาทในการดำเนินชีวิต เฉลียวฉลาดในการทำงาน และรู้เหตุว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์สำหรับชีวิต สิ่งใดเป็นโทษก่อทุกข์เดือดร้อน

ที่มาของภาพ: ที่มาโดยผู้เขียนบทความ

ผลานิสงส์จากการรักษาศีลซึ่งเป็นมูลเหตุเครื่องมือส่งผลให้ผู้ประพฤติเข้าถึงคุณค่าแห่งคุณธรรม เบื้องต้นดังกล่าวแล้ว ยังเป็นเครื่องมือให้ผู้ประพฤติดุริยธรรมสามารถยกระดับจิตวิญญาณเข้าถึงคุณธรรมในระดับที่สูงขึ้นอย่างจิตวิสุทธิและปัญญาวิสุทธิได้ เมื่อหมั่นประพฤติตามหลักศีลธรรมเสมอ ผลานิสงส์ประโยชน์ส่วนโลกียสุขย่อมจะส่งผลให้ชีวิตดำเนินไปได้อย่างราบรื่นร่มเย็นสงบสุข ผลานิสงส์ส่วนโลกุตระสุขนั้นจะเป็นเหตุส่งผลให้เข้าถึงบรมสุขสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

3.2 วิถีสังคมยุคใหม่

ด้วยสังคมยุคใหม่มีการพัฒนาความเจริญด้านวัตถุและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โลกถูกย่อลงบนฝ่ามือ การดำเนินชีวิตสะดวกรวดเร็ว โลก ประเทศ สังคม ผู้คน ต่างต้องปรับตัวท่ามกลางกระแสการแก่งแย่งแข่งขัน ต่างดิ้นรนชวนขวายเพื่อความอยู่รอดของตนและคนที่รัก วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยสมัยใหม่เปลี่ยนไปจากเมื่อก่อนค่อนข้างมาก ด้วยการพัฒนาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา เทคโนโลยี กฎหมาย ความเท่าเทียมด้านสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น ความเจริญดังกล่าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตประจำวันของคนยุคใหม่ ชีวิตถูกบีบเร่งให้วิ่งไล่ล่าตามกระแสความทันสมัย หลงอำนาจกิเลสตัณหา ถูกความโลภ ความโกรธ ความหลงครอบงำจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ จนทำให้บางคนบางกลุ่มลืมนคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิตแบบวิถีพุทธ วิถีธรรม วิถีไทย มีการประพฤติผิดศีลธรรมกันอย่างมากมายในทุกระดับชน จนก่อให้เกิดความเดือดร้อนและเสียหายทั้งแก่ตนเองสังคมประเทศชาติตามมา

3.3 การประยุกต์ศีลธรรมในวิถีการดำเนินชีวิต

การสร้างคุณค่าชีวิตด้วยการนำหลักเบญจศีลมาปรับประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่มีความสำคัญมาก ด้วยสภาวะจิตมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสำนึกรู้ดีรู้ชั่ว รู้จักใช้เหตุผล และสามารถพัฒนากาย วาจา จิต ให้สูงขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง เบญจศีลจึงเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานเครื่องช่วยควบคุมกาย วาจา จิต เป็นจริยธรรมที่สำคัญเครื่องช่วยยืนยันความเป็นมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าคนในสังคมยุคใหม่บางส่วนแม้ชาวพุทธเองก็ตาม อาจมองเรื่องศีลธรรมเป็นเรื่องไกลตัว ไม่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องของคนสูงอายุ เป็นเรื่องเก่าโบราณ จึงไม่สนใจที่จะศึกษาและนำมาเป็นข้อปฏิบัติเครื่องมือประคับประคองชีวิต อาจด้วยความไม่รู้หรือไม่เข้าใจว่า รักษาศีลแล้วจะเกิดคุณค่าประโยชน์อย่างไรกับชีวิตก็เป็นได้

การประพจน์หลักเบญจศีล คุณธรรมความดีอื่นๆ ย่อมเจริญงอกงามขึ้นด้วย

ที่มาของภาพ: ที่มาโดยผู้เขียนบทความ

ดังนั้น วิถีพุทธในสังคมไทยสมัยใหม่จึงมีการจัดกิจกรรมลักษณะประยุกต์ เพื่อสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้คนในสังคมตื่นรู้ และให้ทราบว่าศีลธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัว โดยใช้หลักเบญจศีลมาเป็นโมเดลพัฒนากาย วาจา และจิตวิญญาณควบคู่ไปกับแผนพัฒนาความเจริญของชาติ ซึ่งทุกฝ่ายล้วนมีส่วนร่วมในลักษณะประชารัฐหรือบวร เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งถูกนำมาประยุกต์ใช้ตั้งแต่ พ.ศ.2557 เป็นต้นมา โดยโครงการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์และคืนความสุขให้กับคนในชาติ และมีจุดมุ่งหมายให้เด็ก เยาวชน ประชาชน ได้ตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาศีลและตั้งใจรักษาศีล เพื่อก่อเกิดความรักความสามัคคีในชาติ ประเทศชาติไปสู่ความสงบสุขร่มเย็น ดังปรากฏกิจกรรมที่ดำเนินกันมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ

จากการศึกษาเบญจศีลเครื่องมือการสร้างคุณค่าแห่งชีวิตสังคมยุคใหม่ พบว่า คุณค่าแห่งชีวิตที่แท้จริงตามหลักเบญจศีลนั้น เริ่มต้นที่เจตนาหรือจิตใจนี้เอง เช่น เมื่อจิตใจไม่คิดเบียดเบียนทำร้าย หรือผูกอาฆาตพยาบาทปองร้ายผู้อื่นหรือสัตว์อื่น เรามีจิตประกอบด้วยเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น, ไม่คิดอยากได้ทรัพย์สินผู้อื่น ประกอบสัมมาอาชีวะ, ไม่ปรารถนาที่จะละเมิดทางเพศต่อคู่ครองผู้อื่นหรือหญิงอื่น ชื่อสัตย์ต่อคู่รักของตน, ไม่กล่าวเท็จเหตุหน้าพาความเดือดร้อนแค้นและคนรอบข้าง มีความซื่อสัตย์จริงใจในคำพูด, ไม่ประมาทหลงมัวเมาในการดำเนินชีวิต มีสติสัมปชัญญะหมั่นพัฒนาจิต จึงเท่ากับว่าคุณค่าเกิดจากการรักผู้อื่นเท่ากับว่ารักตัวเองไปพร้อม ๆ กัน จึงถือว่าเป็นการสร้างคุณค่าอันเป็นหลักประกันชีวิต หลักประกันทรัพย์สิน หลักประกันครอบครัว หลักประกันสังคม และหลักประกันสุขภาพกาย ได้อย่างครอบคลุมตามหลักเบญจศีล

4. บทสรุป

สังคมโลกหรือจะเป็นสังคมไทยยุคสมัยใหม่ แม้จะได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญทันสมัยทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีมากเพียงใด หลักเบญจศีลนี้ก็ยังคงนำมาปรับประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือสร้างคุณค่าสำหรับชีวิตมนุษย์ได้เสมอทุกยุคสมัย เพราะหลักเบญจศีลนี้นับเป็นหลักคุณธรรมที่มีอยู่เองโดยธรรมชาติของสภาวะจิตสากล ไม่ได้อยู่ที่ตัวบุคคลวัตถุสิ่งของหรือสถานที่ใดที่หนึ่ง และก่อนหน้าทีโลกจะได้รับการพัฒนาเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องมาถึงสมัยยุคเทคโนโลยีสมองกล (AI) หลักเบญจศีลก็มีบทบาทเคียงคู่พัฒนาจิตใจมนุษย์ร่วมสมัยเสมอมาตั้งแต่อดีตเช่นกัน ด้วยหลักเบญจศีลเป็นอภาลิโก คือ มีคุณค่าอยู่ในตัวโดยธรรมชาติไม่จำกัดด้วยกาลสมัย ดังนั้น การเห็นคุณค่าแห่งศีลธรรม จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตทางทวารกาย วาจา จิต มี

สติสัมปชัญญะระลึกถึงขณะกระทำการ เกิดอายุขัยกลัวบาป มีจิตวิริตไม่คิดเบียดเบียนชีวิตหรือร่างกาย มีความอดกลั้นไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินผู้อื่น ไม่ประพฤติดิฉินอื่น สรรวมระวังทุกการกระทำและคำที่พูด ฉะนั้น การรักษาศีลจะเกิดคุณค่าหรือประโยชน์แท้จริงกับชีวิต จำเป็นจะต้องมีเจตนารักษาให้เป็นวิถี มีใช้แค่ ทำพอเป็นพิธี เบญจศีลนี้จึงเป็นเครื่องมือการสร้างคุณค่าแห่งชีวิตได้เป็นอย่างดี เพราะการเห็นคุณค่าแห่ง ศีลธรรมก็คือการเห็นคุณค่าแห่งชีวิต ดังเช่นที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระวัคกลีว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่า เห็นเราตถาคต ผู้ใดเห็นเราตถาคตผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ซึ่งคุณค่าแห่งศีลธรรมย่อมชักนำจิตวิญญาณมนุษย์สู่ การพัฒนากาย วาจา ใจงาม ด้วยเป็นเหตุหรือเป็นเครื่องมือในการบรรเทาหรือละบาปชั่วทุจริตในไตรทวารได้ และเป็นเหตุหรือเป็นเครื่องมือเบื้องต้นให้ผู้ประพฤตีสู่จิตเข้าถึงทั้งส่วนโลกียสุขและโลกุตรสุขไปด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ:

- คณะสงฆ์ภาค 6. (2560). *เบญจศีล-นิจศีลของมนุษย์ทั้งหลาย เก็บเพชรในรอยธรรม 9*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท ดีไซน์ ดีไลต์ จำกัด.
- จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์. (2547). ศาสนา ชีวิต และสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- ธีรวัศ บำเพ็ญบุญบารมี. (2550). *หลักฐานเรื่องศีล*. นครปฐม: มูลนิธิเบญจนิกาย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสะเถระ. (2554). *วิสุทธิมรรค*. สมเด็จพระพุทธมหาราช (อภ. อาสภมหาราช) แปลและเรียบเรียง พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระราชญาณวิสิฐ และคณะ. (2552). *คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นครปฐม: โรงพิมพ์ บริษัทเพชรเกษม ฟรินติ้ง กรุป จำกัด.
- พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2536). *การสั่งสมบุญ ด้วยการรักษาศีล*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญ สุธิสการการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). *เบญจศีล และเบญจธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วารสาร

- สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พรหมคุตโต). (2558) “โลกสงบร่มเย็นได้ด้วยศีล”. พุทธธรรม. *วารสารของพุทธ สมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 63 (354); 3.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- โครงการรักษาศีล 5. (2557). [ออนไลน์]. *โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5*. (สืบค้น 20 ธันวาคม 2566). จาก www.sila5.com/detail.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). [ออนไลน์]. *คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล 5*. (สืบค้น 20 ธันวาคม 2566). จาก www.sila5.com.

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม. (2562). [ออนไลน์]. ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับอัปเดตล่าสุด). (สืบค้น 23 มกราคม 2567). เข้าถึงได้จาก www.jla.coj.go.th/th/content/category/detail.

Reference :

Book :

- The Sangha of Region 6. (2017). *The Five Precepts - The Daily Precepts of All Humans: Gathering Gems in the Path of Dharma* 9. Bangkok: Design Delight Printing Company Limited.
- Chamnong Adiwattanasit. (2004). *Religion, Life, and Society*. Bangkok: Suphapjai Publishing House.
- Teerawat Bampenbunbaramee. (2007). *Evidence Regarding Morality*. Nakhon Pathom: Benjanikaya Foundation, Mahamakutrajavidyalaya University.
- Phra Dhammapitaka (Prayut Payutto). (1995). *Dictionary of Buddhist Studies*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Buddhaghosa Thera. (2011). *Visuddhimagga*. Translated and compiled by Somdej Phra Phutthacharn (Ajarn Asabhamaha Thera). 10th edition. Bangkok: Thanapress Co., Ltd.
- Phra Ratchayanavisit and (2009). *A Guide to Studying the Threefold Training (Samma Patipatti Trisikkha)*. 4th ed. Nakhon Pathom: Phetkasem Printing Group Co., Ltd.
- Phra Ratchawisutthikawi (Phichit Thitawanno). (1993). *Accumulating Merit Through Observing the Precepts*. Bangkok: Sutthisarn Printing Partnership.
- Maha Chulalongkornrajavidyalaya University.(1996). *The Thai Tripitaka, Maha Chulalongkornrajavidyalaya University Edition*. Bangkok: Maha Chulalongkornrajavidyalaya University Printing House.
- His Royal Highness Prince Vajirayanavarorasa (1995). *The Five Precepts and the Five Virtues*. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Printing House.

Journal :

- Somdej Phra Wanarat (Chun Phromkhutto). (2015) "The world can be peaceful and serene through morality." *Buddhatham. Journal of the Buddhist Association of Thailand under Royal Patronage*. 63 (354); 3.

Electronic media :

- The Five Precepts Village Project. (2014). [Online]. *The Five Precepts Village Project*. (Accessed December 20, 2023). From www.sila5.com/detail.
- National Office of Buddhism. (2014). [Online]. *Operational Manual for the Reconciliation and Harmony Project Using Buddhist Principles: Villages Upholding the Five Precepts*. (Retrieved December 20, 2023) from www.sila5.com.
- Office of Legal and Academic Affairs, Court of Justice. (2019). [Online]. *Criminal Code* (Latest Updated Version). (Accessed January 23, 2024). Available from www.jla.coj.go.th/th/content/category/detail